

N:o 4.

Ank. till Riksd. Kansli den 15 Maj 1875, kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion dels derom, att arbetare vid jernvägsbyggnader måtte ställas under krigslagarne m. m. och dels om beviljande af ett särskildt förslagsanslag till bestridande af de kostnader, som af berörda anordning blefve en följd.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 132) har Herr J. A. Åstrand fäst Riksdagens uppmärksamhet derpå, att de vidsträckta jernvägsbyggnader, som i vårt land för närvarande bedrifvas, i afseende å jernvägsarbetarnes ställning hade en skuggsida af beskaffenhet att ej längre böra lemnas obeaktad.

Både vid statens och enskilda jernvägsbyggnader lemnades nemligen arbetarne utom arbetet nästan utan all tillsyn och omvårdnad. Sammandragne från vidt skilda trakter, ofta långt från det egna hemmet, utan annat stöd än det tillfälliga och ovissa af lika illa lottade kamrater, finge de, bäst de kunde, under arbetstiden söka förskaffa sig husrum och kost, hvilkas dåliga beskaffenhet ledde till ett omåttligt förtärande af starka drycker, och detta åter till utsväfningar och brott mot den allmänna ordningen, så att den ort, inom hvilken ett jernvägsarbete påginge, vore i vissa hänseenden försatt i ett slags rättslöshetstillstånd och knappast någon dag förginge, utan att ortbefolkningen eller resande på ett eller annat sätt af jernvägsarbetare förnärmades. Finge det på detta sätt ohejdadt fortgå, tillskyndades derigenom

vår arbetarebefolkning, som dock vore nationens kärna, samt med detsamma hela vårt land en oberäknelig skada. Men skulle den, som redan skett, i i någon mån repareras, och dess återupprepande i framtiden förebyggas, måste kraftiga åtgärder vidtagas, åsyftande ej blott att bereda arbetarne sunda och ändamålsenliga bostäder, hvarför uppförande af baracker på flera ställen ej kunde undvikas, samt att förskaffa dem stark och närande föda genom upprättande af marketenterier, så belägna, att de utan svårighet af de olika arbetslagen kunde besökas, utan jemväl att bland dem uppehålla *disciplin*, hvilken säkrast vunnes genom att ställa arbetarne under krigsartiklarne och förse dem med befäl från indelta arméen.

Genom dessa och flera af motionären föreslagna, här nedan omförmälda åtgärder skulle jernvägsarbetena blifva till dubbel välsignelse för vårt land, ej minst genom den mängd af duglige och kunnige arbetare, hvilka på detta sätt uppfostrades. Om kostnaderna härför äfven icke blefve så obetydliga, voro dessa penningar dock väl använda, och Riksdagens beslut i denna riktning komme öfver allt i landet att helsas med sann tillfredsställelse, icke minst af de ordentlige arbetarne.

Med stöd häraf har motionären hemställt, att Riksdagen för sin del ville besluta:

1:o) att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes förordna, att arbetarne vid samtliga våra jernvägsbyggnader, så väl statens som enskilda bolags, under den tid de der hafva anställning, ställas under krigsartiklarne samt förses med befäl af från indelta arméen kommanderade officerare och underbefäl; att åt dem beredas sunda och efter årstiden lämpade bostäder, samt att tillräckligt antal goda och med hänsyn till arbetet väl belägna marketenterier för deras räkning upprättas;

att undervisning dem meddelas, obligatorisk för de arbetare, hvilka ej fyllt 30 år, hvarje söndags eftermiddag under några timmar i skrifva, räkna, linearteckning, exercis och gymnastik, samt att föredrag för dem anordnas under den mörka årstidens aftnar i allmännyttiga, populära och fosterländska ämnen;

att prester förordnas att uppehålla den allmänna gudstjensten hos den personal, som vid jernvägsbyggnader finnes anställd;

att aftal om arbete vid en jernvägsbyggnad i hvarje fall, der så ske kan, ställes på någon viss längre tid, t. ex. tre eller sex månader, samt att den arbetare, som sig väl skickar, ej må kunna under aftalade tiden från arbetet entledigas, så framt icke arbetets fullbordande eller närmande dertill eller naturliga hinder för arbetets fortsättande dertill gifva anledning.

att arbetarne, på det tillfälle till besparingar må säkrast dem beredas,

veckovis icke erhålla mera än hälften af intjent dagspenning samt återstoden blott en gång i månaden;

att ingen må till arbetare vid en jernvägsbyggnad antagas, som icke företer och aflemnar rent prestbetyg, som vid arbetstidens slut till sin egare återställs med anteckning om uppförande och förvärfvade insigter; samt

att Kongl. Maj:t måtte meddela öfriga föreskrifter, hvilka för genomförande af i föregående punkter föreslagna anordningar finnas erforderliga; och

2:o) att för bestridande af de utgifter, hvilka kunde föranledas af jernvägsarbetarnes förseende med befäl från indelta arméen, för innevarande år på extra stat måtte beviljas ett förslagsanslag af 100,000 kronor, samt för enahanda behof år 1876 under samma titel ett lika belopp, eller 100,000 kronor.

Sedan Stats-Utskottet, till hvars behandling denna motion blifvit remitterad, funnit nödigt att för dess handläggning begära sammanträde med Lag-Utskottet, samt deputerade från begge Utskotten blifvit i enlighet med 47 § Riksdagsordningen utsedde, har det sålunda sammansatta Utskottet tagit frågan under öfvervägande och får derom nu afgifna yttrande.

Utskottet får härvid till en början erinra derom, att en fråga af nära likhet med den förevarande redan blifvit af denna Riksdag afgjord. Kongl. Maj:ts i den nådiga propositionen om statsverkets tillstånd och behof gjorda framställning om anvisande för år 1876 af ett extra anslag af 10,000 kronor, att i de fall, då för ändamålet nödiga medel icke enligt meddelade föreskrifter borde från annat håll utgå, användas för beredande af religionsvård åt arbetare, som utom sin hemort sysselsattes vid arbetsföretag inom riket af större omfattning, blef nemligen, med bifall till Stats-Utskottets utlåtande N:o 10 mom. 42, af Riksdagen afslagen på den grund, att religionsvård för de vid dylika arbeten sysselsatte arbetare kunde nöjaktigt anordnas, utan att något särskildt statsanslag därför behöfde anvisas, enär nemligen hinder icke finnes för Kongl. Maj:t att vid beviljande af koncessioner å dylika arbetsföretag, äfven då de utan understöd af statsmedel bedrifvas, förpligtiga vederbörande byggnadsbolag att vidkännas de kostnader, som till anordnande af religions- och sedlighetsvård för de vid företagen anställda arbetare kunde finnas behöfliga.

Redan häraf skulle Utskottet finna sig förhindradt att tillstyrka bifall till motionärens hemställan, hvilken innefattar beviljande af ett statsanslag tio

gånge så stort som det, Kongl. Maj:t på grund af just enahanda förhållanden, som de af motionären åberopade, äskat, men Riksdagen afslagit.

Men äfven utan afseende härå kan Utskottet ej förorda bifall till motionen.

Nu gällande stadganden angående beredande af religions- och sedlighetsvård för den vid allmänna arbetsföretag af större omfattning anställda personal innefattas i Kongl. förordningen den 12 Februari 1858, som dock endast afser sådana arbeten, hvilka antingen af staten eller med bidrag af statsmedel utföras. Denna förordning innehåller, utom föreskrifter om anteckningar å prestbetyg samt om hållande hvarje dag af morgonbön före arbetets början, hufvudsakligen, att om, med hänsyn till kyrkas och församlings presterskaps aflägsenhet, den inom samma trakt samlade arbetarepersonals talrikhet eller andra förhållanden, arbetschefen eller styrelsen finner särskildt föranstaltande behöfligt för gudstjensts hållande å arbetsstationerna, tillfälles beredande till nattvardsgång för arbetarne m. m., och derom icke antingen genom kontraktsprosten eller omedelbart med vederbörande församlings presterskap öfverenskommelse kan träffas, skall på arbetschefens eller styrelsens förslag vederbörande konsistorium antingen anställa särskild predikant vid arbetsstation, för hvilken sådan af arbetschefen eller styrelsen äskas, eller ock förordna någon inom orten redan anställd prestman att, jemte sin innehafvande befattning, detta uppdrag besörja; skolande den kostnad, som för beredande af presterlig vård åt arbetarne kan erfordras, ersättas af de till arbetsföretaget anslagna medel.

I afseende å de utaf staten eller med statsbidrag utförda arbeten — och om andra, helt och hållet enskilda företag lära sådana icke på allmän lag grundade föreskrifter som de af motionären föreslagna lämpligen böra meddelas — finnas således redan stadganden om religionsvård i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad motionären i sådant hänseende föreslagit, och de rättigheter, hvilka genom desamma äro vederbörande arbetschef lemnade, lära, rätt använda, på arbetarnes sedlighet kunna utöfva ett välgörande inflytande. Beträffande framställningen i öfrigt, torde det ej vara tjenligt att särskildt för jernvägsanläggningar, på sätt föreslaget blifvit, åvägabringa en lagstiftning, utan motsvarighet för hvarje annan arbetsindustri, som likaledes tager stor personal i anspråk; likasom, å ena sidan, det synes Utskottet vara ett alltför stort afsteg från vår senare lagstiftnings friare grundsatser, att arbete vid ett jernvägsföretag skulle försätta en arbetare i en sådan undantagsställning som att stå under krigsartiklarne samt underkastas inskränkningar i afseende å tiden för utfäende af hans intjenta dagspenning, och, å den andra, det på staten ställda anspråket i afseende å bostäders beredande m. m. torde vara alltför stort och ofta, vid ett arbetes hastiga framskridande från en ort till en annan, omöjligt att uppfylla. Det goda, som kunde blifva en

följd af den föreslagna undervisningen och föredragen, synes ock vara säkrare att påräkna i den mån dessa frivilligt anlitas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då det står Kongl. Maj:t öppet att i hvarje särskildt fall i ifrågavarande hänseende meddela de föreskrifter, som för undanrödjande af de utaf motionären anförda missförhållanden synas lämpliga och med lag öfverensstämma, samt, beträffande det ifrågasatta anslaget, ej den ringaste utredning förefinnes derom, i hvad mån dess belopp motsvarar ändamålet, hemställer Utskottet,

att Herr Åstrands ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 Maj 1875.

På Sammansatta Utskottets vägnar:

H. G. von GEGERFELT.

Herr *P. Olsson* har begärt få antecknadt, det han inom Utskottet yrkat, att i motiveringen skulle starkare än som skett betonas behovet af en omsorgsfullare religions- och sedlighetsvård om jernvägsarbetarne än den, som bereddtes genom de nu i detta afseende gällande stadganden.